

En kendt handelsmands sygdom, død og begravelse

Niels Søndergaard

Niels Søndergaard, Gadegaard, i Helligsø var en kendt handelsmand, og i denne artikel beretter hans dattersøn, Niels Søndergaard, Hurup, om hans sygdom, død og begravelse. Hændelsesforløbet er fortalt af børn og tjenestefolk.

En smuk septemberdag i 1913, kort efter middag, kørte det på egnen meget kendte hesteforspand, den lette ponyvogn med to hurtige køreheste, ud fra "Gadegaard" i Helligsø.

Det var der ikke noget mærkeligt i, for det sås dagligt og endda flere gange om dagen.

Det der var anderledes den dag var, at heste- og kreaturhandler Niels Søndergaard, "Gadegaard" sad som passager, og forkarlen Niels Pedersen var kusk.

Sagen var nemlig den, at Niels Søndergaard var på vej til eftermiddagstoget, for at rejse til København til indlæggelse på Professor Schous klinik.



Gadegård i Helligsø.

Han havde været dårlig hele sommeren, og nu havde lægerne tilrådt ham indlæggelse der for eventuel operation.

De kørte hen ad Skærdalvej med gårdens marker på begge sider.

Da de kom til det nordre skel, bad Niels Søndergaard forkarlen stoppe, og han vendte sig om i sædet og så rundt over markerne og op til gården til sidst.

Sådan sad han et par minutter, så sagde han til kusken, at nu kunne de godt køre videre, - det var ligesom, at nu havde han taget afsked med det, der havde været hans livsværk.

Videre på vejen mod Ydby station, instruerede han forkarlen om, hvad han skulle gøre i de forskellige situationer, som ville opstå inden for den nærmeste tid.

Alt dette, og mere til, har Niels Pedersen fortalt mig om.

Niels Pedersen blev ved sit giftermål bosat i Villerup, og kom gennem alle årene, indtil sin død i juli 1984, på "Gadegaard" som en kær gæst. Niels Pedersen blev 94 år.



Kirstine Søndergaard

Niels Søndergaard blev indlagt på klinikken i København, men trods hjælp fra de bedste læger, som kunne skaffes for penge, så var nyrelidelsen så alvorlig, at man måtte forudse, at hans liv ikke stod til at redde.

Da dette blev klart for han hustru Kirstine Søndergaard,

rejste hun til København, og tog ophold på et hotel i nærheden af klinikken, for at kunne være hos sin mand de sidste uger han levede.

På "Gadegaard" gik livet sin stille gang.

Der var en voksen datter, Henriette, samt en tjenestepige, så husholdningen voldte ingen problemer, og den dygtige forkarl stod jo for driften af landbruget.

Vi er nu kommet hen omkring 1. november.

Kirstine og Niels Søndergaards seks børn, hvoraf kun en var gift, rejste to og to til København, for at tage afsked med faderen, og gratulere med det forestående sølvbryllup, som var den 9. november.

Sølvbryllupsdagen oprandt, og de af familien, som boede på Sjælland, kom og gratulerede, men Niels Søndergaard var meget svag, og om aftenen gled han over i bevidstløshed og døde så den 11. november.

Ved et dødsfald er der alt id meget der skal ordnes, men på den tid og så langt fra hjemmet, var det særdeles besværligt, især hjemtransporten af kisten med afdøde.

Man kontaktede D.S.B. for at leje en godsvogn, en såkaldt kreaturvogn, som så blev ekstra rengjort og pyntet indvendig med grankviste.

Derefter traf man aftale med D.S.B. om at få vognen koblet efter et persontog, som familien så også skulle med, og så sikre sig, at vognen ikke blev sat fra på knudepunkterne og ved bælteerne.

Dette var noget de pårørende måtte tage vare på, og det kunne være meget svært.

Men fru Søndergaard, som hun kaldtes i daglig tale, var en meget myndig dame, og hun var heller ikke ukendt med at give en drikkeskilling i ny og næ.

Problemet var, at et persontog ikke kørte helt igennem fra København og ud til provinsbyerne. Mig bekendt var det kun 1. klasses vognene, som førtes over bælteerne.

Så når man kom til færgestederne, måtte alle forlade toget, bortset fra 1. klasses rejsende. Deres vogne blev nemlig rangeret ombord på færgerne. Alle andre måtte gå ombord på færgerne.

Alle togvogne med bagage og gods blev overført om natten, så derfor var det meget vanskeligt, at få godsvognen med båren med over, selv om der var betalt ekstra for forsendelsen.

Ingen kunne se hvad vognen indeholdt, da den så ud som alle de andre godsvogne, og den menige jernbanemand fik jo ikke besked om transporten.

Ved knudepunkterne Fredericia og Struer havde man de samme problemer som ved færgerne.



Niels Søndergaard

Passagererne skulle skifte toget, og personalet ved banen var ikke de samme hele vejen, så Kirstine Søndergaard stod hver gang ude på perronen for at se, at alt nu forløb som det skulle.

På "Gadegaard" var man selvfølgelig klar til at modtage båren og følget.

Forkarlen Niels Pedersen, som var kusk på rustvognen med gårdens heste forspændt, har fortalt mig, at den aften Niels Søndergaards bære med aftentoget kom til Ydby station, vil han sent glemme.

Efter flere dage med regn og blæst, var det blevet vindstille og let frost.

Da damptoget den aften langsomt rullede ind på stationen fra syd, stod dampen fra det store lokomotiv lige i vejret. Kun når man kender et damptog kan man forestille sig hvor stemningsfuldt det har været.

Jernbanefolkene, både det rullende personel og stationens faste stab, kendte Niels Søndergaard særdeles godt, da han gennem mange år havde sendt kreaturer i hundredevis med toget hver uge, og derfor også havde været en god kunde.

Han var iøvrigt også meget rundhåndet med drikkepenge. Mange har fortalt, at man godt kunne få en tokrone i drikkepenge, og det var på den tid mere end en halv dagløn.

Som den gode konservative mand Niels Søndergaard var, skrev Thisted Amtsavis følgende:

Dødsfald

En af Sydthys kjendte Landmænd, Proprietær Niels Søndergaard, "Gadegaard" er igaar afgået ved Døden under et Klinikophold i Kjøbenhavn. Ved Siden af sit Landbrug drev afdøde en betydelig Handel med Kreaturer og Heste, ligesom han nærrede stor Interesse for Hesteavl. Søndergaard, der var en god konservativ Mand, har i den senere Tid været stærkt plaget af en Nyrelidelse, for hvilken han for ca. 3 Maaneder siden lod sig indlægge i Kjøbenhavn, og der er han som nævnt igaar afgaaet ved Døden i en Alder af 56 Aar.

Efter sikkert Forlydende vil Jordefærden foregaa fra Hjemmet "Gadegaard" i Helligsø.

Begravelsen var bestemt til den 19. november fra hjemmet kl. 13.30 præcis. Hele følget fik kaffe og smørrebrød inden man begav sig til kirken.

Det forgik kontinuerlig. Når man kom, satte man sig straks til bordet iført overtøj, og så snart man var færdig overlod man pladsen til den næste, og sådan fortsatte man indtil en bestemt tid, hvor det var aftalt, at man kørte til kirken, og selvfølgelig igen med Niels Pedersen som kusk på rustvognen.

Som noget helt særligt ved denne begravelse, var graven gravet så stor, at man gik direkte ned i graven med kisten, og satte denne på jorden.

Desuden kunne enken og de seks børn, og naturligvis præsten, stå dernede i graven ved jordpåkastelsen.

Hvad præsten sagde, vil jeg lade Thisted Amtsavis berette om:

Jordefærd

Trods en orkanagtig Storm havde der sig til Proprietær N. Søndergaards Jordefærd i Onsdags Eftermiddag indfundet sig saa mange Mennesker for at følge den kjendte af

afholdte Landmand og Handelsmand til Graven, at Følget blev et af de største, der længe er set i Thy. Der var sendt flere Hundrede Kranse og Blomsterdekorationer mange med signerede Silkebaand, fra alle Egne af Landet.

Efter at Pastor Egerup havde talt i Hjemmet på "Gadegaard", kjørtes til Kirken i Helligsø, der blev fyldt til sidste Plads, og endda var der mange, der ikke kunde komme ind i den smukt pyntede Kirke. Her talte først Provst Paludan, Søndbjerg (den Afdøde har tidligere boet på Thyholm, og derefter Sognepræsten Pastor Egerup. Slægtninge bar Kisten til Graven, hvor Sognepræsten forrettede Jordpåkastelsen, hvorefter Afdødes Søn, Landinspektør N. Smed Søndergaard, Thisted, udtalte en Tak for den overordentlige store deltagelse.



Niels Søndergaards gravsted på Helligsø kirkegård.

Det fortjener at bemærkes, at denne store Begravelse foregik med en saadan Præcision, at Deltagerne kunde naa Eftermiddagstogene fra Ydby St., der ligger ca. 6 km fra Helligsø, noget der er ret sjældent ved Begravelser på Landet.

Nu da begravelsen var overstået, skulle man have købt gravsten.

Man henvendte sig til Stenhugger Sanderhof-Jensen i Thisted, som på daværende

tid var stedets ekspertise.

Henvendelsen passede ham udmærket, for han havde en poleret granitsten med et halvanden meter højt hvidt marmorkors oven på.

Denne sten havde netop været på Verdensudstilling og skulle gerne sælges til en kendt person. Det blev så til Niels Søndergaards grav, hvor den stadig står.

Dette var en beretning om Niels Søndergaards sygdom, død og begravelse.

Jeg er klar over, at den opmærksomme læser vil tænke, at det må have været kostbart med privat klinik, hotelophold for konen, hjemtransport med D.S.B., stor begravelse, dyr gravsten mm.

Det var også tanker Niels Søndergaard havde gjort sig, men han var jo også hesteopdrætter, og en af de sidste dage han levede, sagde han til sin kone, at når nu det her er ovre og du er kommet hjem igen, så sender du bud til en af ham navngiven handelsmand og beder ham sælge den toårs jyske hingsteplag, og den skulle kunne betale det hele, og det gik næsten i opfyldelse.

(Kilde: Historisk Årbog for Thy og Vester Hanherred 1994, side 37-40).